

MIROŚLAW MIELCAREK

ORCID 0000-0001-9096-0715

Dolnośląska Szkoła Wyższa

HUMOR W WALCE Z PANDEMIĄ KORONAWIRUSA

ABSTRACT. Mielcarek Mirosław, *Humor w walce z pandemią koronawirusa* [Humour in the Fight Against the Coronavirus Pandemic]. *Studia Edukacyjne* no. 63, 2021, Poznań 2021, pp. 121-132. Adam Mickiewicz University Press. ISSN 1233-6688. DOI: 10.14746/se.2021.63.8

The aim of the article was to analyze humorous content that relates to the COVID-19 pandemic of SARS-CoV-2. The main part of the text was preceded by an analysis of the literature on the subject of the meaning of humor in human life, including coping with it in difficult situations. When proceeding to the implementation of the presented article, the slogan “# stay at home” was followed. Therefore, to achieve this goal, online resources were used. The literature on the subject was searched using the popular scientific search engine Google Scholar, while humorous content related to the coronavirus was obtained through social and information portals. The subject matter is close to its author because he himself struggled with coronavirus infection and humor no doubt helped survive the hard moments.

Key words: coronavirus, COVID-19, humor, laugh, memes

Wprowadzenie

Rok 2020 na długo przejdzie do historii. Zapewne dla wielu będzie to skutek zdarzeń natury osobistej. Jednakże, globalnie okres ten zostanie zapamiętany jako czas, w którym wybuchła niespotykana od dziesiątek lat epidemia koronawirusa, wywołująca chorobę COVID-19. Jak podawały agencje informacyjne, wirus początkowo pojawił się ubiegłej jesieni na targu w chińskim miasteczku Wuhan. Pod koniec stycznia potwierdzono jego przypadki we Francji. W Polsce pierwszych zakażonych zdiagnozowano w marcu. Wirus bardzo szybko rozprzestrzenił się, także poza kontynenty azjatycki i europejski, czego następstwem było ogłoszenie pandemii w skali światowej.

Rozpowszechnianie się wirusa doprowadziło do wewnątrz krajowego i ogólnonarodowego zamykania poszczególnych sektorów gospodarki, co przełożyło się na wzrost bezrobocia. Większość państw wraz z przyrostem liczby zakażonych zaczęło wprowadzać coraz bardziej rygorystyczne obostrzenia i sankcje za ich nieprzestrzeganie. Osoby, u których zdiagnozowano koronawirusa lub z jego podejrzeniem były kierowane na przymusową kilkunastodniową kwarantannę domową. W obiegu publicznym pojawiło się hasło „zostań w domu”. Przez długie tygodnie jakiegokolwiek opuszczenie miejsca zamieszkania było możliwe tylko pod warunkiem zasłonięcia ust i nosa, a w niektórych państwach w uzasadnionych okolicznościach.

Izolacja domowa niejako wymusiła inne niż dotychczas zagospodarowanie czasu wolnego. Dla niektórych od dawna była to szansa na dłuższe spędzenie czasu z własną rodziną. Inni natomiast oddawali się swoim pasjom w warunkach domowych, robili porządki, serfowali po Internecie, oglądali telewizję, czy po prostu się nudzili. Z czasem jednak zamknięcie zaczęło doskwierać. Zanikły kontakty społeczne poza najbliższymi osobami, pojawiała się depresja. W walce z koronawirusem pomocne były przede wszystkim służby medyczne. Niemniej dla wielu zakażonych i tych zmuszonych do przebywania w zamknięciu sprzymierzeńcem okazał się humor.

Rola humoru w życiu człowieka

Humor jest zjawiskiem wielowymiarowym, bez jednoznacznej definicji. Z perspektywy socjologicznej może być rozpatrywany jako element komunikacji międzyludzkiej. Psychologicznie z kolei jest utożsamiany z mechanizmami obronnymi i procesami fizjologicznymi, który reguluje lub normalizuje przejawy zachowania powstałe w naszym organizmie pod wpływem stresu¹. Humor bywa określany jako pewien dobrostan jednostki bądź atmosfery grupowej. Wpływa na jakość funkcjonowania interpersonalnego i interpsychicznego człowieka, a także na stopień jego przystosowania społecznego². Stanowi uniwersalny oraz integralny element sprzyjający relacjom międzyludzkim. Poczucie humoru znacznie ułatwia radzenie sobie w różnych sytuacjach społecznych³. Humor buduje i wzmacnia emocjonalną więź pomiędzy ludźmi, a pozytywna atmosfera, która jemu towarzyszy, przyczynia się do zmniejszenia poczucia lęku⁴.

¹ A. Rusek, *Wielowymiarowość humoru*, *Innowacje Psychologiczne*, 2012, 1, s. 117-127.

² R.A. Martin, *Sense of Humor*, [w:] *Positive Psychological Assessment: A Handbook of Models and Measures* red. S.J. Lopez, C.R. Snyder, Washington 2003.

³ G. Matthias, *The Relationship Between Principals Humor Style and School Climate in Wisconsin's Public Middle Schools*, Wisconsin - Milwaukee 2014.

⁴ G. Corey, *Teoria i praktyka poradnictwa i psychoterapii*, Warszawa 2005, s. 61-62; N.G. Ribner, *Terapia nastolatków*, Gdańsk 2005, s. 98.

Od dawna ludzie intuicyjnie przewidywali pozytywne oddziaływanie humoru na utrzymanie lub przywrócenie zdrowia. Poświęcone temu zapiski można dostrzec już w liczącej ponad trzy tysiące lat *Księdze Przysłów* wchodzącej w skład *Starego Testamentu*, gdzie widnieje stwierdzenie: „Radość serca wychodzi na zdrowie, duch przygnębiony wysusza kości”⁵. Medycyna ludowa Indian, a także lekarze starożytnej Grecji zalecali śmiech w procesie zdrowienia. Terapię śmiechem polecał francuski lekarz de Mondeville w celu zwalczania bólu pooperacyjnego. Z kolei, brytyjski humanista Robert Barton propagował wykorzystanie humoru w leczeniu chorób o podłożu psychicznym⁶. Jednakże, dopiero w drugiej połowie XX wieku podjęto pierwsze badania naukowe nad wykorzystaniem humoru w leczeniu ludzi. Pojawił się wówczas termin „gelotologia”, czyli nauka o śmiechu.

Społeczne znaczenie humoru i jego rolę w kształtowaniu indywidualnej oraz grupowej atmosfery podkreślili twórcy *Koncepcji stylów humoru* (Rod Martin, Patricia Puhlik-Doris, Gwen Larsen, Jeanette Gray, Kelly Weir). Wykazali, że humor wpływa na jakość interpersonalnego i intrapsychnicznego funkcjonowania jednostki, a także na stopień jej przystosowania społecznego⁷. Humor można postrzegać jako indywidualne cechy osobowości, czyli skłonności do przyjmowania lub wysyłania komunikatów wzbudzających radość. Ponadto, istotne są tutaj takie umiejętności, jak wyszukiwanie zabawnych sytuacji, ich zapamiętywanie oraz zdolność takiego przekazywania ich innym, aby wywołać zadowolenie.

Jedną ze składowych humoru jest śmiech. Bywa on opisywany jako sygnał dźwiękowo-wizualny i ekspresyjno-komunikacyjny. Powstaje w wyniku początkowego wymuszonego wydechu, a po chwili następuje sekwencja bardziej lub mniej ciągłych powtarzających się wydechów o wysokiej częstotliwości i niewielkiej amplitudzie. Proces ten może, ale nie musi, być fonowany poprzez wydobycie z aparatu mowy „ha-ha-ha”⁸. Śmiech określany jest jako zjawisko kompleksowe – posiada w różnej intensywności i proporcjach aspekty fizjologiczne, społeczne, emocjonalne oraz intelektualne. Zawsze odzwierciedla stosunek człowieka do różnych zjawisk odnoszących się do własnej osoby, drugiego człowieka, grup społecznych, czy świata rzeczy i symboli⁹. Śmiech

⁵ *Księga Przysłów, Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Biblia Tysiąclecia*, Pallottinum, Poznań 2017, 17, s. 22.

⁶ E.J. Kucharz, *Humor i śmiech jako metody terapeutyczne*, Forum Reumatologiczne, 2019, 5, 2, s. 74.

⁷ A. Karlyk-Ćwik, *Style humoru wychowanków i wychowawców a klimat społeczny placówek resocjalizacyjnych dla nieletnich*, Resocjalizacja Polska, 2016, 12, s. 178.

⁸ S.S. Gogolova i in., *Explosive vocal activity for attracting human attention is related to domestication in silver fox*, Behavioural Processes, 2011, 86(2), s. 216-221.

⁹ M. Dudzikowa, *Osobliwości śmiechu uczniowskiego*, Kraków 1996, s. 15.

wyraża środowiskowe poczucie humoru, jest źródłem informacji o normach i mechanizmach wymuszających podporządkowanie, posiada zdolności humanizowania życia, odnawiania zbiorowej podmiotowości i przypisywania tożsamości indywidualnej. Pełni także inne ważne funkcje i różnicowane zadania emancypacyjne: oporu kulturowego i krytyki¹⁰.

Występuje nie tylko u ludzi, ale również wśród innych gatunków. Filogenetycznie rozwija się jeszcze przed mową i prawdopodobnie ma inne pochodzenie niż uśmiech¹¹. U ludzi śmiech stanowi ważny sygnał w funkcjonowaniu społecznym. Pełni także rolę ekspresyjną i emocjonalną. Jest to wrodzone zachowanie, które zwykle pojawia się około czwartego miesiąca rozwoju dziecka¹². Często wywołują go emocje, a ten o tematyce rozrywkowej jest przedmiotem większości opracowań naukowych.

Humor w okresie pandemii koronawirusa

Wypowiadanie się w sposób humorystyczny o tragicznych wydarzeniach jest znaną formą samoobrony przed paniką i depresją. Wiedział o tym chociażby Stanisław Bareja, polski reżyser, scenarzysta filmowy i aktor, który w prześmiewczy sposób ukazywał w swoich komediach rzeczywistość Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL). Podobnie postąpili rysownicy, którzy niemal natychmiast po wybuchu epidemii zaczęli publikować żartobliwe dzieła, które rozprzestrzeniały się na portalach społecznościowych w zawrotnym tempie. W jeszcze większej skali Internet zaczęły obiegać tak zwane „memy”, przybierające różne formy. Najczęściej są nimi zdjęcia z humorystycznym komentarzem, krótkie filmiki, bądź przekazy tekstowe.

Poświęcone koronawirusowi memy towarzyszyły od samego początku epidemii nie tylko innym narodowościom, ale również Polakom. Co ciekawe, w polskim Internecie memy były obecne już od początku wybuchu epidemii, podczas gdy wirus był jedynie obecny w chińskim miasteczku Wuhan. Pierwszym obiektem żartów uczyniono nietoperza, jako rzekomego roznoścy zaraży. Następnie na „celowniku” internautów znalazł się sam koronawirus. Naśmiewając się z niego, twórcy memów jednocześnie promowali podstawowe środki bezpieczeństwa, mające uchronić ludzi przed zakażeniem. Po potwierdzeniu pierwszego przypadku wirusa w Polsce (4 marca 2020 roku), internauci skupili się na opisywaniu sytuacji, z jaką nie tylko władze państwowe, ale

¹⁰ A. Karlyk-Ćwik, *Humor w pracy pedagoga resocjalizacyjnego*, Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej, 2015, 18, s. 61.

¹¹ K. Simonyan, B. Horwitz, *Laryngeal motor cortex and contro log speech in humans*, *Neuroscientis*, 2011, 17, s. 197-208.

¹² J. Neter, *Śmiech – skąd pochodzi, czym jest i czemu służy?*, *Studia Krytyczne*, 2018, 6, s. 16.

każdy musiał się zmierzyć. Na samym początku epidemii zauważalna stała się panika. Społeczeństwo samo zaczęło się izolować, momentami wyprzedzając oficjalne zalecenia rządowe. Sklepy z żywnością spotkały się z prawdziwym natarciem kupujących. Polacy masowo wyruszyli po produkty w celu zrobienia zapasów, z obawy, że także ten sektor gospodarki zostanie wyłączony. Jako pierwsze ze sklepowych półek zaczęły znikać środki higieniczne oraz artykuły żywnościowe z dłuższą datą ważności (ryż, makaron, mąka, kasza, olej). Momentami dochodziło do absurdalnych sytuacji, czego nie omieszkali przeoczyć twórcy prześmiewczych treści z wirusem w tle.

Dużo prawdy zawiera powiedzenie „śmiech to zdrowie”. W czasie pandemii koronawirusa bardzo ważne było poczucie humoru i umiejętność zachowania zdrowego dystansu od sytuacji. Spontaniczny śmiech pomaga złagodzić stres i frustrację. W naturalny sposób może rozładować napięcie, co nie jest trudne do osiągnięcia chociażby podczas trwania pandemii. Dlatego, podczas obowiązkowej kwarantanny oglądanie komedii jest o wiele lepsze niż mrocznych horrorów i filmów katastroficznych. Tak właśnie postąpił Norman Cousins – amerykański dziennikarz polityczny, profesor i działacz na rzecz pokoju na świecie. To on zapoczątkował terapię śmiechem, zwaną gelotologią. Kiedy zdiagnozowano u niego poważną chorobę, postanowił zamknąć się w domu. Następnie całymi dniami oglądał komedie i programy rozrywkowe. Codzienna dawka śmiechu przyniosła pozytywne efekty w jego leczeniu¹³. Umiejętność obrócenia w żart nawet najtrudniejszej sytuacji jest domeną satyryków. Niektórzy z nich nie tylko potrafią potraktować problem z dozą humoru, ale także przedstawić go w formie rysunku. Tym samym, nie trzeba być wcale komikiem, aby do poważnych spraw, w tym również zdrowotnych, wprowadzić humor.

W krajach poddanych kwarantannie termin „okno na świat” zyskał nowe znaczenie. Zamknięci w mieszkaniu ludzie zaczęli spontanicznie wychodzić na balkony, aby śpiewać, grać na instrumentach lub wykonywać utwory muzyczne, by wzajemnie podtrzymywać się na duchu w czasie zarazy. Prekursorem takich zachowań były Włochy, gdzie początkowo pojawiła się największa liczba zakażeń. Z tego kraju pochodzi też najwięcej filmów ukazujących humorystyczne podejście do pandemii. Na jednym z nich jest fragment opery „Turandot” w wykonaniu florenckiego tenora Maurizio Marchiniego. Warto też obejrzeć film, w którym samoloty miejscowych sił zbrojnych rozpylają przy dźwiękach opery kolory włoskiej flagi. W tym samym mieście nauczyciele ze szkoły muzycznej zagraли na instrumentach dla swoich sąsiadów przebywających na kwarantannie¹⁴.

¹³ <https://zwierciadlo.pl/lifestyle/zabij-go-smiechem-czyli-satyra-w-koronawirusa>

¹⁴ <https://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1460876,koronawirus-na-swiece-dobry-humor-w-walce-z-pandemia.html>

W Internecie można odnaleźć nagranie, które pojawiło się w irańskich mediach społecznościowych. Mieszkańcy jednego z blokowisk, usytuowanych w stolicy kraju – Teheranie, odśpiewali przez otwarte okna hymn narodowy. W żartobliwy sposób wykonali również repertuar rozrywkowy. Na filmach z tamtejszych wydarzeń widoczni są też uliczni grajkowie zwracający się do społeczności, by nie szczędzić artystom środków na utrzymanie, ponieważ to dzięki ich humorystycznemu podejściu przetrwanie w czasach zarazy będzie łatwiejsze. W społeczeństwie polskim aspekt artystyczny związany z koronawirusem pojawił się również. Grono znanych raperów, wokalistów, osobistości świata kultury, mediów i polityki, zaczęło nagrywać 16-wersowe zwrotki w ramach akcji „Hot 16 Challenge”. Celem przedsięwzięcia było wpłacanie pieniędzy na rzecz służb medycznych i szpitali, wspomagając tym samym walkę z pandemią.

W okresie trwania pandemii rządzący i lekarze podnosili apele o zachowywanie dystansu społecznego. Zamknięcie miejsc rozrywki i użyteczności publicznej miało na celu zminimalizować ryzyko rozprzestrzeniania się wirusa. Dla wielu jedynym powodem opuszczenia domu i zacerpnienia świeżego powietrza było wyrzucenie śmieci, zrobienie zakupów lub pójście z psem na spacer. Element wyrzucania śmieci nie umknął grupie 25 Australijczyków, którzy postanowili uhonorować tę czynność w pewien prześmiewczy sposób. Wszystko zaczęło się od pewnej kobiety, która zaproponowała swojej przyjaciółce, aby ta dokonując wskazanego obowiązku, przebrała się w swoje najbardziej fantastyczne ubrania. Wyzwanie zostało przyjęte i szturmem rozeszło się po Internecie, kiedy utworzono w tym celu specjalną grupę na jednym z bardziej popularnych portali społecznościowych. Po krótkim czasie grupa liczyła ponad 220 000 fanów, publikujących swoje wyszukane kreacje podczas wyrzucania śmieci. Jak przyznała sama autorka:

Stworzyłam stronę, aby rozśmieszyć moich przyjaciół, a ja żyję po to, aby rozśmieszać ludzi! (...) Jestem zdumiona tym, jak stało się to popularne. Wydaje mi się, że ludzie potrzebują tylko powodu do uśmiechu i cieszenia się z każdego dnia (...) Pandemia bardzo zmieniła moje życie towarzyskie – brak spotkań towarzyskich w kawiarni, brak jedzenia w fantastycznych lokalnych restauracjach, brak wychodzenia na urodziny w tygodniu!¹⁵

W najpopularniejszych social mediach, takich jak Facebook, Instagram, czy Snapchat, po wybuchu pandemii grono osób zaczęło urządzać sobie śmieszne sesje zdjęciowe z maseczkami na twarzach, tagując je hasłem „#coronavirus”. Wybuch zakażeń w skali światowej zbiegł się w czasie z tradycją *prima aprilis*, przypadającą zawsze 1 kwietnia. Zatem, można było się

¹⁵ <https://filing.pl/25-australijczykow-ktorzy-postanowili-poprawic-wszystkim-humor-podczas-epidemii-koronawirusa/>

spodziewać, że tego dnia głównym bohaterem żartów będzie koronawirus i w rzeczywistości tak się stało. W Sieci zaroilo się od żartów z pandemii, memów ukazujących jak obejść pewne obostrzenia wynikające z wprowadzenia stanu epidemiologicznego, a także humorystycznych sposobów przetrwania izolacji domowej. Wielu popularnych youtuberów, satyryków i kabareciarzy swoją aktywność w Sieci ukierunkowało na koronawirusowe dowcipy, skecze oraz filmiki.

Dochodziło do sytuacji, w których internauci tytułem żartów informowali, że wykazują swoją gotowość do „wyprowadzania nastoletnich dziewcząt i chłopców na krótki, niezobowiązujący spacer”. Było to nawiązanie do sytuacji, gdzie przemieszczanie się i opuszczanie domu poza pracę oraz innymi uzasadnionymi wyjątkami było niejako zakazane, czemu *de facto* nie podlegało wychodzenie z psem na spacer. Był przypadek, gdzie jeden z internautów zrobił zdjęcie termometru wskazującego wysoką gorączkę, po czym zamieścił je w Sieci z podpisem, że właśnie wrócił z supermarketu, a po drodze zahaczył o kościół. Jego bliscy natychmiast podnieśli alarm, zawiadamiając odpowiednie służby. Okazało się jednak, że niepotrzebnie, bowiem, jak stwierdził nastolatek, był to żart, a termometr w rzeczywistości został specjalnie podgrzany, aby wskazać wysoką temperaturę. Pojawił się również dowcip polegający na stworzeniu fałszywego pisma od urzędnika Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (KPRM), a następnie jego wysłaniu do dyrektorów Miejskich Ośrodków Pomocy Społecznej (MOPS). Dokument wyglądał bardzo wiarygodnie, jako że zawierał sygnaturę i pieczętkę, a informował o tym, że niezwłocznie należy zaprzestać wypłacania zasiłków dla najuboższych z uwagi na pogarszającą się sytuację finansową państwa w dobie pandemii, co miało skutkować zaprzestaniem przesyłania płatności na konta MOPS¹⁶. Nim cała sprawa uległa wyjaśnieniu, pojawiły się głosy, że pomysł wcale nie jest zły i wart wdrożenia. Niestety, wielu ludziom korzystającym z pomocy społecznej wcale do śmiechu nie było. Nieodpowiednie żarty spotykały się z konsekwencjami w postaci mandatów, a nawet spraw sądowych. Taki los spotkał jednego z mieszkańców Polski, który pod wpływem alkoholu straszyl w sklepie innych klientów, że jest zarażony koronawirusem¹⁷. Niestety, zdarzały się również sytuacje, gdzie dowcipkowano sobie z ludźmi, urzędów, instytucji. Niejednokrotnie kończyło się to pozwami do sądu, w których wskazywano, że dany żart narusza godność osobistą, powagę urzędu bądź piastowanego stanowiska.

¹⁶ <https://www.tvp.info/47389779/prima-aprillis-bez-taryfy-ulgowej-zarty-mimo-koronawirusa-byly-okrutne>

¹⁷ <https://www.rp.pl/Koronawirus-SARS-CoV-2/303299974-Za-zart-o-koronawirusie-moze-traffic-na-lata-do-wiezienia.html>

Na szczęście, spora większość dowcipów nie narażała bezpieczeństwa ludzi, a jedynie miała na celu wprowadzenie w dobry humor. Takim przykładem jest mem odnoszący się do kultowej komedii „Miś” w reżyserii wspomnianego wcześniej Stanisława Barei. Jedna z bardziej znanych scen ukazuje, jak pewna pracownica poczty upiera się, że nie ma takiego miasta jak Londyn, a jedynie jest Łądek Zdrój. W nowej – pandemicznej – wersji pani z ogromnym zdziwieniem reaguje na hasło „koronawirus”. Odpowiada, że zna wyłącznie serial „Korona królów” i ewentualnie klub piłkarski Korona Kielce. Kolejny mem odnosi się do realnej postaci. Twarz najsłynniejszego polskiego świadka koronnego o pseudonimie „Masa” została podpisana „Koronawirus dotarł do Polski już kilka lat temu”¹⁸. W Sieci nie brakowało również prześmiewczych sposobów na zabezpieczenie się przed zakażeniem. Przedstawiano na przykład naczynia zakładane na głowę albo maseczki osłaniające nie tylko usta i nos, ale całą twarz.

W Polsce popularnym humorystycznym podejściem do koronawirusa wykazała się dwójka policjantów. Na nagraniu, które obiegło Internet, widać, jak mundurowi uatrakcyjniają kontrolę osób przebywających w izolacji domowej poprzez taniec. Nietypowa kontrola miała miejsce w Nowym Dworze Gdańskim, w województwie pomorskim. Do zdarzenia doszło w chwili, kiedy policjanci sprawdzali przebywanie w domu dwójki małych dzieci. Postanowili wówczas zaprezentować specjalny układ taneczny¹⁹. Funkcjonariusze zatańczyli do najbardziej znanego hitu grupy Village People „YMCA”. Okoliczni przechodnie uwiecznili występ na filmie, który został następnie umieszczony w Sieci, stając się hitem. Jak stwierdzili policjanci, pomysł był wspólny, a swoim wyczynem chcieli podtrzymać na duchu przebywające na kwarantannie dzieci i pozostałych Polaków. Nie żalowali swojego występu, ponieważ ich celem było nadanie przyjaznego, śmiesznego akcentu sytuacji pandemii.

Sytuacja pandemiczna na świecie spowodowała nie tylko zamrożenie wielu sektorów gospodarki, ale także wygaszenie szkolnictwa na każdym poziomie edukacji w tradycyjnej, bezpośredniej formie. Uczniowie i studenci przeszli na tryb nauki zdalnej. W wirtualnej rzeczywistości pojawił się nowy trend w postaci memów obnażających system edukacji w wielu krajach. W Polsce postanowiono wspomóc naukę zdalną, organizując za pomocą telewizji publicznej lekcje pod nazwą „Szkoła z TVP”. Nie wdając się w polemikę na temat przywołanego programu edukacyjnego i jego słuszności, warto zaznaczyć, że na naszym rodzimym podwórku, w postaci memów i złośliwych komentarzy, „wylała się” fala hejtu na pomysłodawców całego projektu, jak

¹⁸ <https://biznes.wprost.pl/technologie/internet/10308479/dzien-koronaswirusa.html>

¹⁹ <https://www.rmfm24.pl/raporty/raport-koronawirus-z-chin/polska/news-polscy-policjanci-tanca-w-czasie-kontroli-osob-w-kwarantann,nId,4406597>

i na nauczycieli biorących udział w nagrywanych lekcjach. Dlatego, nie wznowiono, być może, emisji programu z rozpoczęciem nowego roku szkolnego 2020/2021.

Jak stwierdziła prowadząca audycję „Kwadrat kultury” w Polskim Radiu 24:

śmiejch może być dobrą szczepionką na pandemię koronawirusa. W najgorszych sytuacjach, w czasach grozy, wojen, totalitaryzmów, zawsze ratował nas humor. To on pomaga rozładowywać dziejowe kryzysy i dramaty. W czasie wojen działały kabarety – a nawet miały wtedy największe wzięcie; śpiewano uliczne kpiarskie piosenki, przedstawiające wroga w komicznych sytuacjach, a jednocześnie dodające animuszu walczącym o „słuszną sprawę”²⁰.

Ze stwierdzeniem tym trudno polemizować, zwłaszcza że potwierdzają to różne dokumenty i nagrania z czasów wojny. Polska jako naród w swojej historii doświadczyła wiele złego ze strony innych mocarstw. Naród jednak nie tracił zapału do walki, a przeciwności losu nie pozbawiły Polaków poczucia humoru. Można również dostrzec go w niemieckich obozach zagłady, do których masowo przewożono ludzi, dokonując na nich niewyobrażalnych zbrodni. Warto sięgnąć do publikacji Wicka Warszawiaka *Humor w czasie okupacji 1939-1945*²¹, w której została przedstawiona obozowa rzeczywistość pełna egzekucji, łapanek i rewizji. Mogłoby się wydawać, iż takie okoliczności nie sprzyjają dobremu humorowi, a jednak, jak opisuje autor, w obozie krążyła niezliczona ilość żartów oraz zabawnych sytuacji. Śmieszne historie podawane z „ust do ust” dodawały otuchy i pomagały przetrwać. Jedynie tylko część dowcipów z tamtego okresu została opublikowana tuż po drugiej wojnie światowej, jako że pamięć okupacji niemieckiej była wciąż żywa. Ówczesna cenzura także konsekwentnie wycofywała je z bibliotek.

Pandemia ma swoje przełożenie na cały szereg obszarów ludzkiego życia. W wielu polskich i zagranicznych czasopismach, nie tylko z dziedziny medycyny, zaczęły pojawiać się publikacje poświęcone koronawirusowi. Na gruncie polskim można odnaleźć artykuły naukowe podejmujące głównie kwestię zdalnej edukacji i pracy. Tematyka humorystycznego podejścia do pandemii również odcisnęła swe piętno. Takimi opracowaniami są artykuły autorstwa Magdaleny Hodalskiej²². Z badań autorki wynika, że przebywające na kwarantannie polskie społeczeństwo dość często w trudnych chwilach sięgało po

²⁰ <https://www.polskieradio24.pl/130/5646/Artykul/2505118,Humor-jako-niezawodna-szczepionka-na-zle-czasy>

²¹ W. Warszawiak, *Humor w czasie okupacji*, Wydawnictwo Nowy Świat, Warszawa 2009.

²² M. Hodalska, *Internetowe żarty z pandemii koronawirusa w „zbiorowej pamięci zarazy”*, *Kultura – Media – Teologia*, 2020, 41; także, *Korona – humor jako forma komunikacji i „tarcza antydepresyjna”*, [w:] *Od modernizacji do mediosfery. Meandry transformacji w komunikowaniu*, red. A.J. Cieślakowa, P. Planeta, Kraków 2020.

internetowe prześmiewcze materiały poświęcone koronawirusowi. Najczęściej przedmiotem dowcipów w okresie pandemii okazały się: maseczki, papier toaletowy, policjanci i mandaty, politycy, dezynfekcja, masowe zakupy.

Zakończenie

Postępująca na świecie pandemia postawiła ludziom wyzwanie. Globalnie, był to czas ogromnego stresu. Poczucie humoru w pewnym stopniu przełożyło się zapewne na jego obniżenie. W warunkach przymusowej izolacji domowej czy szpitalnej nietrudno o obniżone poczucie nastroju, lęk, a nawet depresję. Popularna akcja „#zostań w domu” przyczyniła się do kreatywności ludzi, którzy prześmiewczo postanowili radzić sobie z nieznaną dotąd im zarazą i przymusową kwarantanną. Efektem tego w skali światowej było pojawienie się wielu humorystycznych treści, niejako szydzących z koronawirusa i ogólnonarodowej paniki. Należy jednak podkreślić, że w wielu internetowych memach występowały pożądane sposoby postępowania przed uniknięciem zarażenia i dalszego rozprzestrzeniania wirusa.

W ostatnich latach „internetowy humor” stał się bardziej ironiczny, a momentami wręcz czarny. Społeczeństwo, a w szczególności młodzi ludzie podchodzą do życia z dużym dystansem, czemu dają upust w postaci żartobliwych memów, którymi zwalczają spory natłok negatywnych wydarzeń i informacji. Posiłkując się badaniami przeprowadzonymi w 2019 roku przez Ypulse, warto wskazać, że aż 79% nastolatków między 13. a 17. rokiem życia na co dzień posługuje się memami. Spośród tej grupy 74% nie tylko je ogląda, ale także tworzy i udostępnia w celach rozrywkowych. Już nieco ponad połowa młodych ludzi memy traktuje jako język do wyrażania emocji i swoich poglądów²³. Od czasu wprowadzenia tak zwanego lockdownu, w skali globalnej wzrosła liczba użytkowników nie tylko YouTube’a, Netflixa, czy Instagrama, ale bardzo popularną aplikacją stał się Tik Tok, umożliwiający wrzucanie krótkich filmików, pod które można podkładać ulubione utwory muzyczne i wypowiedzi.

Memy poświęcone koronawirusowi podbiły świat. W wielu przypadkach trafnie opisywały rzeczywistość i sytuację, w jakiej wszyscy się znaleźliśmy. Zachowanie dobrego humoru podczas pandemii lub przymusowej izolacji jest dobrym sposobem. W tym jakże trudnym okresie można było poprawić sobie nastrój, sięgając do zasobów Internetu i pośmiać się z treści poświęconych wirusowi. Jednakże, w owym czasie nie należało bagatelizować sytuacji epidemiologicznej i jedynie żartobliwie podchodzić do problemu. Tym sa-

²³ <https://www.labber.pl/memy-i-zarty-z-wirusa-czyli-jak-bronic-sie-przed-tym-co-przeraza/>

mym, gdyby w przyszłości wystąpiła podobna pandemia, warto zaszczepić w sobie dobry humor, który pomoże nam przetrwać ten trudny czas. Humor bowiem stanowi jedną z najlepszych, najstarszych i bezobjawowych szczepionek na wszelkiego rodzaju trudne chwile.

BIBLIOGRAFIA

- Corey G., *Teoria i praktyka poradnictwa i psychoterapii*, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Warszawa 2005.
- Dudzikowa M., *Osobliwości śmiechu uczniowskiego*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 1996.
- Gogolova S.S., Volodina I.A., Volodina E.V., Kharlamova A.V., Trut L.N., *Explosive vocal activity for attracting human attention is related to domestication in silver fox*, Behavioural Processes, 2011, 86(2).
- Hodalska M., *Internetowe żarty z pandemii koronawirusa w „zbiorowej pamięci zarazy”*, Kultura – Media – Teologia, 2020, 41.
- Hodalska M., *Korona – humor jako forma komunikacji i „tarcza antydepresyjna”*, [w:] *Od modernizacji do mediosfery. Meandry transformacji w komunikowaniu*, red. A.J. Cieślukowa, P. Planeta, Instytut Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2020.
- Karłyk-Ćwik A., *Humor w pracy pedagoga resocjalizacyjnego*, Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej, 2015, 18.
- Karłyk-Ćwik A., *Style humoru wychowawców i wychowawców a klimat społeczny placówek resocjalizacyjnych dla nieletnich*, Resocjalizacja Polska, 2016, 12.
- Kucharz E.J., *Humor i śmiech jako metody terapeutyczne*, Forum Reumatologiczne, 2019, 5, 2.
- Martin R.A., *Sense of Humor*, [w:] *Positive Psychological Assessment: A Handbook of Models and Measures* red. S.J. Lopez, C.R. Snyder, DC:APA, Washington 2003.
- Matthias G., *The Relationship Between Principals Humor Style and School Climate in Wisconsin's Public Middle Schools*, Theses and Dissertations, Wisconsin – Milwaukee 2014.
- Neter J., *Śmiech – skąd pochodzi, czym jest i czemu służy?*, Studia Krytyczne, 2018, 6.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia, Księga Przysłów*, Pallottinum, Poznań 2017, 17.
- Ribner N.G., *Terapia nastolatków*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.
- Rusek A., *Wielowymiarowość humoru*, Innowacje Psychologiczne, 2012, 1.
- Simonyan K., Horwitz B., *Laryngeal motor cortex and control of speech in humans*, Neuroscientia, 2011, 17.
- Warszawiak W., *Humor w czasie okupacji*, Wydawnictwo Nowy Świat, Warszawa 2009.

Artykuły i źródła internetowe

- <https://biznes.wprost.pl/technologie/internet/10308479/dzien-koronaswirusa.html>, [dostęp: 2020.12.07].
- <https://filing.pl/25-australijczykow-ktorzy-postanowili-poprawic-wszystkim-humor-podczas-epidemii-koronawirusa/>, [dostęp: 2020.24.09].
- <https://www.bankier.pl/smart/koronawirus-memy-w-walce-z-epidemia-takze-ta-finansowa>, [dostęp: 2020.24.09].

- <https://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1460876,koronawirus-na-swiece-dobry-humor-w-walce-z-pandemia.html>, [dostęp: 2020.24.09].
- <https://www.labber.pl/memy-i-zarty-z-wirusa-czyli-jak-bronic-sie-przed-tym-co-prze-raza/>, [dostęp: 2020.26.10].
- <https://www.polskieradio24.pl/130/5646/Artykul/2505118,Humor-jako-niezawodna-szczepionka-na-zle-czasy>, [dostęp: 2020.14.09].
- <https://www.rmfm24.pl/raporty/raport-koronawirus-z-chin/polska/news-polscy-policjanci-tan-cza-w-czasie-kontroli-osob-w-kwarantann,nId,4406597>, [dostęp: 2020.24.09].
- <https://www.rp.pl/Koronawirus-SARS-CoV-2/303299974-Za-zart-o-koronawirusie-moze-trafic-na-lata-do-wiezienia.html>, [dostęp: 2020.12.09].
- <https://www.tvp.info/47389779/prima-aprillis-bez-taryfy-ulgowej-zarty-mimo-koronawirusa-byly-okrutne>, [dostęp: 2020.25.09].
- <https://wyborcza.pl/51,75410,25793696.html?i=0>, [dostęp: 2020.14.09].
- <https://zwierciadlo.pl/lifestyle/zabij-go-smiechem-czyli-satyra-w-koronawirusa>, [dostęp: 2020.24.09].